

Hyllningskrift till en av 1900-talets stora

Sören Gunnarsson, redaktör och producent. **Lennart Nilsson. Images of life.** 79 sidor. Göteborg: Hasselblad Center, 1998.

Recensent: Per Lindström, fotograf och bildchef, Sydsvenska Dagbladet, Malmö.

Lennart Nilsson är en av 1900-talets största fotografer. I hela världen. Han har som bildjournalist plöjt sina egna fåror. I mer än 50 år har han mer än någon annan tänjt på gränserna och utmanat tekniken, etiken och estetiken.

Allt började med ett reportage om det nästan osynliga livet i en svensk insjö. Rubriken i den kolorerade veckotidningen var: »Vad innehåller en kall-sup?». Det fortsatte med isbjörnsjakt vid Spetsbergen. Bilderna av den nyfödda isbjörnsungen bredvid sin skjutna mamma upprörde en hel värld.

Dag och natt följde han arméns slumsystrar och var påtagligt rörd när han för några år sedan berättade om livet i de gamla barackerna nedanför Södersjukhuset: »En gång när vi kom verkade det som om den blåslagna mamman var ensam hemma. Var har hon gjort av barnen, tänkte jag. De hade gömt sig under sängen. De trodde att det var den berusade pappan som kom tillbaka för att fortsätta misshandeln.»

Skildrar både ljus och skuggor

Som fotograf på det stora veckotidningsförlaget fick Lennart Nilsson se livets ljusa och mörka sidor. I boken »Reportage», som kom 1955, berättar han bl a om Operamaskeraden 1953 då en överförfriskad herre i Napoleonkostym föll från ett podium: »Då vände hela den glada stämningen och det mörka kom in i bilden. De gäster som ännu var kvar skockades runt den avsvimmade mannen för att se vad som hänt. Människor som vi tidigare under kvällen hade fotograferat leende och glada, då de befunnit sig i det upprymda stadiet då man ber att bli fotograferad, de försökte nu handgripligt hindra mig från att fotografera. Men jag tog ett stadigt grepp i kameran och höll angriparen ifrån mig och sade: 'Varför skall

vi inte få ta det här, det tillhör väl också evenemanget?' 'Ja, men skall ni fotografera sånt här otäckt?' Det talet hör man alltid. Folk är med på det så länge allt visar sig från den ljusa och glada sidan, men så fort det händer något ledamt eller ofördelaktigt, då blir det annat. Till oss sades det att vi bara ville ha fram det allra sämsta och snuskigaste, få fram folks sämsta sidor – vi var hyenor.»

»Livet är både ljus och skuggor», konstaterade Lennart Nilsson och frågade sig varför folk är så rädda för att visa det som händer på skuggsidan: »Att göra ett reportage är nämligen inte att arbeta som regissör efter ett manuskript. Livet självt och allt vad som händer är manuskriptet och människorna skådespelare och sina egna regissörer. Man ändrar inte på livet utan böjer sig ödmjukt och rättar sig efter det för att återge verkligheten.»

Olivecrona öppnade dörrarna för den unge fotografen

Lennart Nilsson brukar notera att han är pressfotograf. Världsberömmelse och internationella utmärkelser till trots är det fortfarande för den vanlige tidningsläsaren och TV-tittaren han berättar om hjärtinfarktens förlopp, förälskelsens berusning, immunförsvarets sista strid ...

– Jag vill visa hur en operation går till, sa den då 23-åriga fotografen när han ringde upp Herbert Olivecrona.

– Varför det, muttrade den berömda hjärnkirurgen.

– Det vore intressant att få visa patienten före, under och efter operationen, svarade fotografen.

– Jaha, det har jag inte tänkt på förut, sa Olivecrona och öppnade alla dörrar för Lennart Nilsson.

Hans livs reportage såldes i miljonupplaga

Idén om det stora reportaget föddes på Sabbatsbergs sjukhus 1952 då den unge veckopressfotografen skulle fotografera några foster i formalin, avsedda för undervisning.

I tretton år arbetade Lennart Nilsson på vad som skulle bli hans livs reportage. 1965 publicerades »The drama of life before birth», först i den ansedda, amerikanska bildtidningen LIFE, så i svenska Idun/Veckojournalen – samtidigt som boken »Ett barn blir till» kom på svenska på Bonniers.

Omslagsbilden av det fyra månader gamla fostret som suger på sin tumme blev alla tiders »kioskvältare». Det sägs

att LIFE för första och enda gången i tidningens historia sålde slut hela upplagan på åtta miljoner exemplar!

Också boken har sålts i miljonupplaga och översatts till ett 20-tal språk, nu senast kinesiska.

Tålmodigt nyfiken medicine hedersdoktor

Att förvåna och överraska har alltid varit Lennart Nilssons ledstjärna. Han snackar ogärna, blickar sällan bakåt, säger att han bara vill göra ett bra jobb.

Tre egenskaper har hjälpt honom: tålmod, tålmod och tålmod.

Nöjd är han sällan, noterar att han ständigt kör huvudet i väggen.

– Jag misslyckas nästan jämt.

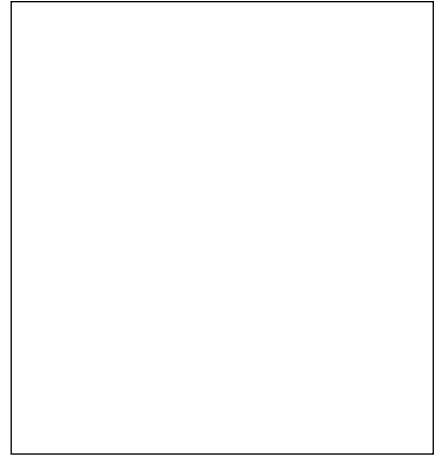
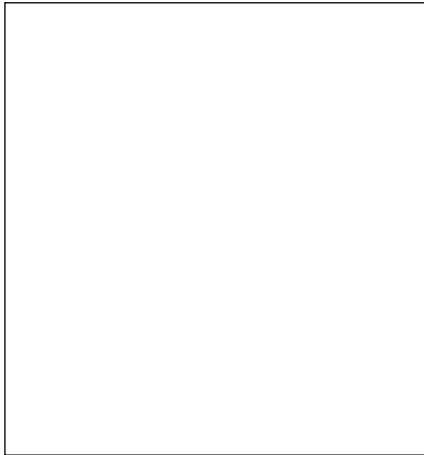
Trots det arbetar han till synes uttröttlig i sitt laboratorium på Karolinska institutet. Idéerna är många, tiden knapp för en journalist som har så mycket att berätta, som fortfarande vid 76 års ålder är nyfiken.

– Om du visste vad vi lattjar i det här rummet, sa Lennart Nilsson när jag härom året hälsade på för att få lite fakta om några bilder som visar några av Gustaf II Adolfs celler som delade sig i dödsögonblicket och som han lyckades fotografera, 359 år senare.

– Tänk, små blodlevringsminnen med intakta cellkärnor som plötsligt löstes upp och seglade i väg i mitt provrör, cell efter cell ...

– Att vara först med en idé är den stora utmaningen. Att tänka tankar som ingen tänkt, att berätta en historia för första gången, att göra det osynliga synligt, att lyckas förklara det oförklarliga.

Engelska Times har kallat den svenske fotografen för Leonardo da Nilsson och Svenska Dagbladet har citerat »vitrockar» som menar att Lennart Nilsson börjar få in skärpan på ett no-

belpreis: »hans fotograferande omges med forskningens hela förväntan».

Han är sedan länge medicine hedersdoktor, hedrad för sina fotografiska äventyr i människokroppen. Han har fått Ingenjörsvetenskapsakademiens guldmedalj för »sin ständiga utveckling av fotografin vid gränsen till vad teknik och naturlagar medger». Och han var inte oväntat den förste som fick Hasselbladpriset, »fotografins nobelpris», när det delades ut 1980.

Samlingsverk med klassiker

Man kan se boken »Images of life», utgiven av Hasselblad Center 1998, som ytterligare en hyllning av en av 1900-talets stora. I ett pressmeddelande påpekas att boken betonar de estetiska kvaliteterna hos Lennart Nilsson. Också de skulle räcka för internationell uppmärksamhet. Också om man bortser från innehållet så är bilderna intressanta och tyvärr måste man göra det vid en snabb genombläddring. Bildtexterna finns samlade längst bak (utan »påminnelsebilder») och är satta i liten grad, som små fotnötter (och några är av någon obegriplig anledning satta »negativt» och nästan omöjliga att läsa).

Den trendiga – läs hopplösa – typografin till trots känns »Images of life» som en festskrift som triumferar: Se vad jag sett!

Bildurvalet, layouten, trycket, allt gör Mästaren rättvisa. Så här vackert och överskådligt har aldrig tidi-

gare »kärnan» i Lennart Nilssons berättande visats i tryckt form. Här finns klassikerna, t ex det sex veckor gamla fostret som likt en astronaut svävar i sin ömtåliga kapsel, förbunden med Moder jord med en tunn navelsträng. Här finns livets byggstenar, vackert färglagda av Gillis Hägg, det ilsket röda insulinet, de lila nervtrådarna och de klarblå kromosomerna. Det lilla möter det stora, universum det några millimeter stora embryot av en gris ...

Kanske kommer en av mina favoriter, »The Spaceman», att möta en okänd mottagare, i ett annat solsystem, om en miljard år eller två?

När NASA för några år sedan skickade iväg obemannade rymdfarkoster mot Jupiter, Saturnus och Uranus – och vidare ut i vårt solsystem – fanns den bilden med, som ett fotografiskt meddelande från Jorden.

Ett är säkert. »The Spaceman» kommer att möta kommande generationer

på vår planet. Lennart Nilssons bilder är – tillsammans med Neil Armstrongs bild av det första mänskliga fotspåret på månen – ett meddelande från vårt eget århundrade, det som brukar kallas »bildens århundrade».

Skapa ett svenskt forum för hans verk!

Förra året togs initiativ till att bilda »Lennart Nilsson Award», en stiftelse som ska uppmärksamma någon »som på ett förtjänstfullt sätt går i Lennart Nilssons fotspår eller förmår vidareutveckla hans verk».

Det är bra, men det krävs mer. Precis som Hasselbladstiftelsen, som står bakom Hasselblad Center som gett ut »Images of life», ska sprida ära och glans över den svenska kameradoktor Victor Hasselblads minne borde det skapas en motsvarande »plattform» för att uppmärksamma Lennart Nilsson och slå vakt om hans unika bildskatt, som sedan

länge är en del av vårt världsarv. Och det brådskar! Risker är stor att ett amerikanskt universitet, en internationell forskningsstiftelse eller kanske ett japanskt optikföretag hinner före. Det vore lika tragiskt som när Carl von Linnés samlingar en gång försvann utomlands.

Skulle regeringen och/eller Stockholms stad tveka att skapa ett »science center» i Lennart Nilssons anda, uppbyggt kring en permanent utställning med hans bilder, finns övertygande argument i »Images of life». •